

Silhouet van een stad

wandeling
5 km

Stadswandeling

Deze stadswandeling is een uitgave van Stichting Bureau Toerisme.
Coördinatie vormgeving, fotografie en drukwerk: Stichting Bureau Toerisme.
Niets uit deze uitgave mag openbaar gemaakt worden zonder voorafgaande toestemming van Stichting Bureau Toerisme. Aan de inhoud van deze routegids is de grootst mogelijke zorg besteed. Uitgever en coördinator dragen echter geen verantwoordelijkheid voor de inhoud en kunnen derhalve niet aansprakelijk gesteld worden voor onvoorziene gevolgen. Druk- en redactionele fouten zijn derhalve voorbehouden.

2023 © copyright

SILHOUET VAN EEN STAD

Welkom in Culemborg!

Culemborg heeft een rijke geschiedenis die tot de middeleeuwen teruggaat. De stad ligt centraal in Nederland en is omgeven door een uniek rivierenlandschap, de Betuwe en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Een Vrijstad in hart en nieren: eigenzinnig, ondernemend, gastvrij en duurzaam. Er kan veel: genieten van eeuwenoude straten, bijzondere winkels, mooie restaurants met gezellige terrassen, cultuur proeven of struinen langs de rivier.

Deze stadswandeling voert vanuit de binnenstad door karakteristieke straatjes, langs fraaie dreven, een Zocherpark, de Lekoever en de oude Ronde Haven. De wandeling laat vooral van enige afstand het unieke silhouet van de binnenstad zien. Kortom, maak kennis met zijn vele unieke torens: het beschermde stadsgezicht van Culemborg!

Stadsgeschiedenis in vogelvlucht

De geschiedenis van Culemborg gaat heel ver terug. Al in de 14e eeuw werd de stad een Vrijstad met eigen rechtspraak. Culemborg

was toen een centrale marktstad en hier ontstond later een levendige industrie. Armen en zieken vonden verzorging in de stad in het Pietersgasthuis en ouderloze kinderen werden vanaf 1560 opgevangen in het Elisabeth Weeshuis (nu een museum). Als belangrijke stad en handelscentrum werd Culemborg in woelige tijden beschermd door maar liefst drie wallen en grachten, met zeven stadspoorten. Veel monumentale gebouwen getuigen nu nog van de rijke historie van Culemborg. Nieuwsgierig geworden? Met deze stadswandeling duik je echt in de geschiedenis!

START WANDELING

De stadswandeling begint en eindigt op de Oude Vismarkt bij het Stadhuis.

- 1 De Markt
- 2 Grote of Barbarakerk
- 3 Middeleeuwse stadsmuur
- 4 De Kapel
- 5 De Acht Zaligheden
- 6 Synagoge en Joods Monument
- 7 De Vier Dreven
- 8 De Plantage
- 9 De Volencampen
- 10 Het Voorburg
- 11 Het Kasteel
- 12 Witte Molen
- 13 Jachthaven
- 14 Veerweg + de woningen aan de Veerweg
- 15 Muurschildering 'Graaf Egbert'
- 16 Veerpont en Veerkade
- 17 Steenovenslaan
- 18 Spoorbrug
- 19 Ronde Haven
- 20 Omgrachting Havenkwartier
- 21 Lange en Korte Havendijk
- 22 Vishal
- 23 Schoteldoekse Haven
- 24 De Fransche School
- 25 Scherpe Hoek, muurschildering Miss Blanche of Scherpenhoek
- 26 Jan van Riebeeckhuis
- 27 Pietersgasthuis
- 28 Lutherse Kerk
- 29 Elisabeth Weeshuis
- 30 Vierheemskinderenstraatje

Ga vanaf het stadhuis de Markt op.

1 De Markt

Culemborg is altijd een belangrijke marktstad geweest voor boeren, handelaren en buitenlui uit de verre omtrek. De huidige dinsdagmarkt stamt nog uit de middeleeuwen. Op de Markt staat het stadhuis, gebouwd in 1534 naar ontwerp van bouwmeester Rombout II Keldermans, in opdracht van vrouwe Elisabeth van Culemborg en haar echtgenoot Anthonis van Lalaing. Aan de Markt lagen in de zeventiende eeuw de voornaamste herbergen. Aan beide zijden staan nog oude panden. Heel fraai bewaard is Markt 11, dat in 1549 is gebouwd. Bij nr. 8 en 34 staat een rechthoekige zandstenen pomp met dubbele uitlaat uit 1718/1719. De pompen hebben Lodewijk XIVe-details, zijn voorzien van het stadswapen en worden bekroond met een vaas. Het waterkunstwerk op het midden van de Markt is een verwijzing naar het hoogwater dat Culemborg heeft geteisterd: elk fonteintje geeft de hoogte van een dijkdoorbraak uit de afgelopen eeuwen aan.

Grote of Barbarakerk

Middeleeuwse stadsmuur

De Kapel

 Ga linksaf de Kleine Kerkstraat in.

2 Grote of Barbarakerk

De basis van deze kerk werd gelegd vóór 1300. In 1421 stichtte Heer Hubert er een kapittel, gewijd aan Sint-Barbara. Sindsdien is Barbara de beschermheilige van de stad Culemborg. In 1515 liet vrouwe Elisabeth de kerk verbouwen en verfraaien. De kerk kreeg toen haar huidige vorm van kruisbasiliek en werd voorzien van prachtige gebrandschilderde ramen. De toren herbergt onder meer een reeks Hemony-klokken uit 1654-1655.

 Steek schuin de Ridderstraat over en ga de Muntsteeg in. Neem voor de Muntbrug een scherpe hoek rechtsaf schuin omhoog.

Het is nog altijd een mooie traditie in Culemborg. Om 21.55 uur luidt de Papklok. Vroeger was dat om de inwoners van Culemborg er erop te attenderen dat om 22.00 uur de stadspoort zou sluiten. De naam Papklok is afgeleid omdat de inwoners rond dat tijdstip nog een bord pap aten voor het slapen gaan.

3 Middeleeuwse stadsmuur

Op 6 december 1318 kreeg Culemborg stadsrechten. Een daarvan was het recht om de stad te ommuren om haar te beschermen tegen indringers. Op diverse plaatsen is de muur nog intact.

 Vervolg het pad. Aan de rechterzijde zie je de oude stadsmuur en de Kapel volgen langs de singel.

4 De Kapel

Het hoge dak van de Kapel met zijn ranke torentje is beeldbepalend voor het silhouet van de stad. De Kapel heeft al veel bestemmingen gehad. Na de bouw in 1853 deed het dienst als seminariegebouw. Na de sluiting van het klein seminarie in 1935 heeft de Kapel onder meer dienst gedaan als studiezaal van hogeschool De Nijenburgh en als bioscoop. In de periode dat de gemeente eigenaar was, fungeerde de Kapel een tijd lang als oefenterrein voor de brandweer. Na jaren van leegstand is de Kapel in 2014 verbouwd tot appartementencomplex.

5 De Acht Zaligheden

In de tuin achter het Stadskantoor ligt een achtkantig prieeltje, dat vroeger spottend de 'Acht Zaligheden' genoemd werd, omdat er zich acht 'gemakken' (toiletten) voor priesterstudenten in bevonden.

Sinds 2003 is de Acht Zaligheden in gebruik als expositieruimte. Het is de kleinste galerie van Culemborg. Nog een bijzonderheid is dat de expositie alleen vanaf de buitenzijde kan worden bewonderd. Het monument is niet toegankelijk.

 Einde Kruittorenpad linksaf over brug en aan de rechterzijde is het Joods Monument en de synagoge.

6 Synagoge en Joods Monument

Het laat gotische gebedshuis stamt uit 1868 en was eigendom van de Culemborgse Joodse gemeenschap. Het gebouw is ontworpen door stadsarchitect Cornelis Sillevius en is een

Synagoge

eenvoudige zaalkerk met een witgepleisterde voorgevel in neogotische stijl. Boven de deur staat in het Hebreeuws: 'Mijn huis zal een bedehuis zijn voor alle volken'. Omstreeks 1900 was de Culemborgse 'kille' een bloeiende gemeenschap met ongeveer tweehonderd leden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het merendeel van de Culemborgse Joden gedeporteerd en in concentratiekampen om het leven gebracht. Daar kwamen slechts 10 personen van terug. Op 5 september 2018 is het Joods Monument, een herinnering aan de verdwenen Joodse gemeenschap in Culemborg, onthuld: "mensen haten als ze niet begrijpen". Inmiddels is het gebouw weer in gebruik, nu als kerk en voor culturele activiteiten.

de Waldeck Pymontdreef

Van Pallandt dreef

 Loop terug, maar neem de brug rechts, en na de brug linksaf oversteken en aanhouden: de Oostersingel op. Bij de kruising rechtdoor, via het voetpad van de Van Pallandt dreef.

7 De Vier Dreven

De vier dreven - met daartussen de Volencampen - vormen een gebied met een grote

historische waarde. De huidige Waldeck Pymontdreef heeft deel uitgemaakt van de vroegere Lekdijk, die vanaf de Achterweg naar Goilberdingen liep. Deze dreef is de oudste van Culemborg en werd onder het bewind van Vrouwe Elisabeth aangelegd. Hij heette toen de Meesteeg. Later werd dit de Noorderdreef. Op een tekening uit 1610 staan de Oude Dreef (de huidige Waldeck Pymontdreef), de 'nieuw gemaekte dreef' (de huidige Elisabethdreef) en twee 'nieuwe afgepaelde' dreven (de Lange Dreef en de Wilhelminadreef) al afgebeeld. De dreven zijn een belangrijk onderdeel van de structuur van lanen en dreven, die de Heren en Graven van Culemborg ten oosten van de stad lieten aanleggen.

In 2022 is een speciale anderhalvemeterbank aan de Elisabethdreef geplaatst. De bank is een herinnering aan de Coronatijd, waarin iedereen anderhalve meter afstand van elkaar moest houden. Nu is het een mooie ontmoetingsplek wat een prachtig uitzicht biedt over de dreven en Volencampen. Stadsdichter Ria Koppen bedacht de dichtregel bij de bank: 'bedankt dat je er was, en naast me zat'.

 Einde voetpad linksaf Wilhelminadreef. Na 100 m oversteken en rechtsaf het park in.

8 De Plantage

In 1779 lieten de Oranjes ten oosten van de Volencampen De Plantage (destijds ook wel 't Boschje genaamd) aanleggen. In 1785 werd het parkje uitgebreid met de Nieuwe Plantage. Op een kaart uit 1789 is te zien dat

het toen een bos met kruislanen en kleine kronkelpadjes was. In 1828 is het park gekocht door de gemeente Culemborg. Burgemeester A.J. van Hoytema gaf in 1850 L.P. Zocher de opdracht een park in landschapsstijl te ontwerpen. Het werd aangelegd als werkverschaffingsproject. Het park is sindsdien qua aanleg en inrichting bijna niet veranderd. Enkele bomen stammen nog uit de tijd van aanleg.

 Vervolgens schuin links aanhouden. Na Dresselhuysbank rechts pad aanhouden tot einde park. Na 50 m linksaf het park weer in. Voetpad rechts vervolgen tot einde begin van het park. Dan rechtsaf Wilhelminadreef.

9 De Volencampen

De Volencampen, de graslanden tussen de vier dreven, heeft een geschiedenis die teruggaat tot de middeleeuwen. De graslanden hoorden toen bij het Kasteel Culemborg en waren in gebruik als paardenweiden. De naam Volencampen is dan ook afgeleid van veulenkampen: op deze plek werden de veulens en paarden van de graaf geweid. Lange tijd is het in bezit van de graven en later van de Domeinen, het vastgoedbedrijf van de Nederlandse Staat, geweest. In de noordwesthoek is in 1908 het landhuis van de rentmeester van de Domeinen gebouwd.

De Volencampen

Aan het begin van de twintigste eeuw liep er een tramverbinding tussen Tiel en Culemborg, de zogenaamde T(iel)B(uren)C(u)lemborg-tram. Vaak moest de tram ter hoogte van het voormalige Sint Barbara Ziekenhuis aan de Elisabethdreef even wachten. Waar de rails lagen is nu een wandelpad. Een van de conducteurs was ene Van Mourik. Hij vertelde in de Culemborgse Courant in 1964 over de TBC-tram de volgende anekdote: „Een van de machinisten was een visser in hart en nieren. Nu waren de sloten langs de Volencampen in die dagen wat breder dan tegenwoordig en er zat lekker wat vis in. Als we nu op de Elisabethdreef moesten wachten, stapte de machinist van de machine en dan ging hij gauw even de sloot langs. Het is wel gebeurd dat hij kans zag in die korte tijdspanne, onder de aanmoedigende kreten van de passagiers, drie snoeken te strikken.”

Einde voetpad linksaf: Waldeck Pyrmontdreef. Aan het einde schuin rechtdoor oversteken: Voorburg.

Het Voorburg

10 Het Voorburg

Dit was een pleinachtige ruimte ten noorden waarvan vroeger de Voorhof van het kasteel lag. Aan het eind van de 19e , begin 20e eeuw zijn aan de zuidkant villa's en grote herenhuizen gebouwd, sommige naar ontwerp van stadsarchitect Gerard Prins met Neo-Renaissance invloeden.

Voormalig Kasteel

 Na 20 m rechtsaf houten brug over. Rechtdoor door kasteelparkje volgen. Links stond vroeger het witte kasteel wat uiteindelijk in 1812 is gesloopt.

11 Kasteel Culemborg

Heer Johan II van Culemborg startte rond 1350 met de bouw van het kasteel. De witte toren stond er mogelijk al in 1270. Het kasteel bestond uit drie delen, de opperhof, de nederhof en een boerderij met stallen (het bouwuis), en was omringd door brede grachten. In de Middeleeuwen blijft de burcht wonderwel in tact. De Heren van Culemborg mengen zich zelden in het strijdgewoel. In de Tachtigjarige Oorlog loopt het kasteel flinke schade op. In het Rampjaar 1672 wordt het uitgewoond en zwaar beschadigd door ingekwartierde Franse soldaten. Kasteelheer Graaf Van Waldeck-Pyrmont zoekt maar een ander onderkomen. De burcht wordt niet meer hersteld en in de loop der tijd

afgebroken. Rond 1812 is het Kasteel van Culemborg verdwenen. In de jaren negentig van de vorige eeuw zijn de grachten weer uitgegraven zodat de contouren van de Opper- en Nederhof te herkennen zijn. Het kasteelterrein is een Rijksmonument.

 Na pontonbruggetje linksaf tot einde parkeerplaats en direct daarna rechtsaf: voetpad onder langs de dijk.

12 Witte molen

De molenromp aan de noordkant van Culemborg is het restant van stellingkoren-molen De Koornvriend. Deze molen werd in 1725 opgetrokken uit stenen, afkomstig van het gesloopte kasteel Culemborg. In 1909 brandde de molen volledig af. Het werd nog wel herbouwd, maar in 1917 werd de bovenkant van de molen gesloopt.

 Net voordat de dijk een bocht naar links maakt rechts omhoog en dan de stenen trap op. Daarna linksaf over de dijk en in de bocht rechts aanhouden, tot de kop van de jachthaven.

13 Jachthaven

De haven van Culemborg begon als een kleine kolk, die in 1518 aan de zuidkant van de Kleine Lek werd aangelegd in opdracht van Anthonis van Lalaing en Elisabeth van Culemborg. In 1558 werd de verbinding gegraven tussen de

Veerweg

Kleine Lek en de Lek, waardoor de haven beter bereikbaar was. Tussen 1974 en 1980 is de haven uitgebreid en ingericht als jachthaven.

 Linksaf voetpad langs haven aan het eind rechtsaf, Veerweg.

14 Veerweg

In 1650 besloot men de Kleine Lek af te dammen. De kleine, in 1518 aangelegde haven buiten de Lekpoort was in 1558 door een kanaal verbonden met de Lek. De nieuwe Veerweg werd naast de haven gelegd. De aanleg heeft vermoedelijk twee doelen gediend: de haven van Culemborg verbeteren en de Lek zoveel mogelijk naar het noorden dringen. Vanaf de kop van de haven heb je uitzicht op de spoorbrug. Tot de Tweede Wereldoorlog was hier een bedrijventerrein met een jeneverstokerij, een glas- en een steenfabriek.

Langs de Veerweg staan woningen, die gebouwd zijn voor medewerkers van de glasfabriek en de jenever- en likeurstokerij. De huizen zijn gebouwd omstreeks 1870. Bijzonder is dat het echte dijkwoningen zijn, met aan de achterkant een souterrain onder de beletage. Vlakbij het Veer, tussen de Veerdijk en de stadshaven, staat een blok van twee dijkhuizen, die uit de achttiende eeuw stammen en mogelijk schippershuizen zijn geweest. Ook ligt hier nog de Wachtkamer der Stoomboten. De stoomboot naar Schoonhoven en Rotterdam legde aan ten oosten van de veerstoep. Reizigers die op de boot wachtten, konden in het wachtlokaal daar een glaasje drinken. De werknemers van de fabrieken kwamen hier ook geregeld.

 Rechtsaf, Veerweg.

15 Muurschildering 'Graaf Egbert' (zichtbaar aan einde Veerweg, terugkijkend)

De reclamemuurschildering voor 'Graaf Egbert' sigaren, valt direct op als je van het veer afkomt. De schildering, op de zijgevel van Veerweg 78, is omstreeks 1920 gemaakt door Klaas van Os en recent gerestaureerd. Graaf Egbert was een van de topmerken van de in 1921 opgerichte 'Nederlandsche Sigaren-fabriek Dejaco.' De tabaksindustrie vierde in die tijd hoogtijdagen in Culemborg. Tegenwoordig telt Culemborg nog één sigarenmakerij: de in 1919 opgerichte firma Van der Donk. Deze schildering is een beschermd Rijksmonument.

Voor de veerstoep linksaf: Veerkade.

16 Veerpont en veerkade

Veerbedrijf Mason verzorgt al sinds 1750 de overtocht over de Lek. Rond 1850 was er veel bedrijvigheid op de kade langs de Lek. De pont werd vervangen door een gierpont en vaart nog steeds dagelijks. Hier was ook een aanlegplaats voor de dagelijkse stoomboot naar Rotterdam. De schepen met grondstoffen en brandstof voor de glasfabriek en de steenoven losten hier ook hun goederen. De hoge kade (waar de gebouwen aan staan) en de lage kade vormden één geheel en maakten onderdeel uit van het jaag- of lijnpad.

17 Steenovenslaan

De Steenovenslaan stond vroeger bekend als de Leerdamse Buurt, omdat hier veel glasblazers uit Leerdam waren komen wonen. Midden negentiende eeuw is deze buurt ontstaan toen er een glasfabriek en distilleerderij van Van Hoytema gebouwd werden. Hoytema liet in 1934 een directeurswoning met kantoor bouwen in Amsterdamse

Muurschildering 'Graaf Egbert'

Veerpont

Veerkade

Steenovenslaan

Schoolstijl. Nummer 16 is het enige overgebleven woonhuis en een van de weinige zichtbare herinneringen aan het industriële verleden van het Veerweggebied.

 Vlak voor de spoorbrug linksaf.

18 Spoorbrug

De spoorbrug over de Lek is in 1868 geopend. In totaal is de brug 675 meter lang en bestaat uit een grote overspanning van 153 meter en aanbruggen over de Steenwaard. Dit was toen de langste brug van Europa. In 1983 is deze brug vervangen. De pijlers zijn nog steeds de originele uit 1868. Een stukje van de oude spoorbrug is als monument bewaard gebleven.

Spoorbrug

Ronde Haven

Nadat de spoorbrug was aangelegd, moest de spoorwegmaatschappij de schippers betalen, omdat ze gedwongen waren hun vaste masten aan te passen, zodat ze bij het passeren van de brug gestreken konden worden. Hoe deze betaling werd uitgevoerd, is niet bekend.

 Voetpad langs spoor volgen tot aan de dijk.

19 Ronde Haven

Dit was oorspronkelijk een wiel, het resultaat van een oude dijkdoorbraak. In 1609 werd een toegangskanaal gegraven naar de Kleine Lek en werd het een haven. Op de plattegrond van Johan Blaeu uit 1649 zijn diverse schepen in de Ronde Haven ingetekend. Na de aanleg van de Veerweg, rond 1650, waarbij de Kleine Lek werd afgedamd, verloor de Ronde Haven aan betekenis en werd het water langs de Veerweg belangrijker als aanlegplaats voor de schepen. De Ronde Haven en een deel van het toegangskanaal zijn bewaard gebleven.

 Linksaf langs de weg. In de bocht naar links rechts aanhouden schuin naar beneden: Goilberdingerstraat.

20 Omgrachte Havenkwartier

Het Havenkwartier, de buurt waar destijds de schippers en vissers woonden, is omstreeks 1370 bij de stad getrokken. Er werden een gracht en een stadswal om het gebied gelegd. Later, zo rond 1425, kwamen hier ook stadsmuren en een poort bij, de Haven- of Lekpoort. Het Havenkwartier en de gracht maken deel uit van het beschermde stadsgezicht.

 Eerste straat linksaf: Rozenstraat. Brug over en direct rechtsaf: Lange Havendijk.

21 Lange en Korte Havendijk

De Havendijk maakte deel uit van de begin veertiende-eeuwse bandijk. Toen de Havendijk rond 1370 bij de stad werd getrokken is de bandijk op de huidige plaats rondom het nieuwe stadsdeel gelegd. De

Gracht

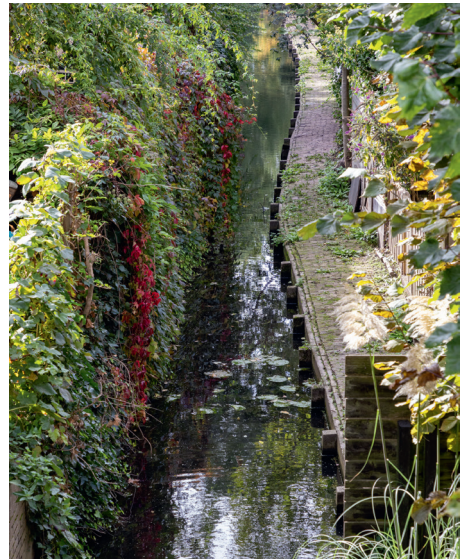
Lange en Korte Havendijk zijn door hun hoogteligging en door de dijkhuizen nog duidelijk als dijk te herkennen.

22 Visafslag

De in classicistische stijl gebouwde Vishal dateert van 1787. Tussen 1788 en 1940 werd hier iedere vrijdag de aangevoerde zee- en riviervis bij afslag verkocht. Voor de vishal vind je een beeldje van Manus van Empel, de laatste stadsomroeper van Culemborg.

23 Schoteldoekse Haven

De Schoteldoekse Haven was de eerste haven van Culemborg en dateert uit de tijd dat Culemborg stadsrechten kreeg (1318). Oorspronkelijk vormde zij de noordelijke stadsgracht en had dus ook een defensieve functie. Toen omstreeks 1370 de Havendijk bij de stad werd gevoegd verloor het water de functie van verdedigingswerk en haven en bleef als gracht liggen tussen de beide stadsdelen.

Havendijk

Vishal

Scherpenhoek

 Na 30 meter linksaf door een poortje van een hofje. Aan het eind rechtsaf: Noorderwal. Aan het einde rechtsaf: Havendijk. Links is de Vishal en bij de brug was vroeger de Schoteldoekse Haven met het huidige stad theater De Fransche School.

24 De Fransche School

De stadsschool voor de armen dateert uit 1846 en is tegenwoordig een theater. In 1891 werd een deel van het gebouw in gebruik genomen als Openbare Lagere School. Hier werd, aan kinderen die goed konden leren, Franse les gegeven. Vandaar de naam 'Fransche School'. Het gebouw heeft ook nog dienst gedaan als brandweerkazerne, oefenlokaal voor de schutterij en werkplaats voor de stadsbus.

Eind negentiende eeuw waren er vaak overstromingen waarbij bewoners uit het omliggende Culemborgse veld naar de stad moesten vluchten. De Fransche School was dan het toevluchtsoord met een speciaal vloedlokaal. De deuren van dit lokaal bevonden zich op twee meter boven de straat. In 1855, bij hoog water, vonden hier 360 mensen onderdak.

 Hou rechts aan richting Achterstraat.

25 Scherpenhoek

Miss Blanche springt hier direct in het oog, die sigaretten van het merk Virginia aanprijst. Deze reclamemuurschildering is rond 1925 aangebracht door Vilmos Huszár, kunstschilder en medeoprichter van kunstbeweging 'De Stijl'. Deze reclameschilderingen zag je veel in de eerste helft van de 20ste eeuw in het straatbeeld, maar zijn nu zo goed als

verdwenen. De schildering heeft een grote zeldzaamheidswaarde.

 Miss Blanche of Scherpenhoek en rechts Jan van Riebeeckhuis met hierachter een mooie kruidentuin. Loop rechtdoor en aan het eind Pietersgasthuis en Lutherse Kerk.

26 Jan van Riebeeckhuis

Het Huis 'de Fonteyn' is bekend als het Jan van Riebeeckhuis. In dit 16e eeuwse pand is Jan van Riebeeck geboren, de stichter van Kaap de Goede Hoop. De geschiedenis van Culemborg is nauw verweven met die van Zuid-Afrika. De unieke kruidentuin aan de achterzijde van het huis, naar inzichten van Jan van Riebeeck, is het hele jaar toegankelijk.

27 Pietersgasthuis

Het Pietersgasthuis (een restant van het oorspronkelijke gebouw) is een van de oudste gebouwen van Culemborg. Het bood vanaf 1386 onderdak aan arme reizigers en zieken. Zelfs gewonde soldaten werden er verpleegd. Tot het gasthuiscomplex hoorde ook een eigen boerderij en een kapel. Uit oude rekeningen is gebleken dat het gasthuis tot ver in de 16e eeuw nog als zodanig heeft gefunctioneerd.

28 Lutherse Kerk

In het rampjaar 1672 viel het Franse leger Culemborg binnen. Toen ze vertrokken waren, besloot graaf Georg Friedrich van Waldeck-Pyrmont om de Kapel van het Pietersgasthuis te verbouwen tot Lutherse Kerk. Het huidige gebouw dateert uit 1839.

 Op kruising rechtdoor oversteken: Herenstraat met na 60 meter rechts het Elisabeth Weeshuis.

Jan van Riebeeckhuis

Pietersgasthuis

Lutherse Kerk

Elisabeth Weeshuis

Vierheemskinderstraatje

Zogeheten Lutherrozen sieren de pilasters van de Lutherse Kerk en op het klokkenstoeltje prijkt een zwaan. Aan deze symbolen kun je een Lutherse Kerk meteen herkennen.

29 Elisabeth Weeshuis

Uit de nalatenschap van Elisabeth van Culemborg is het Elisabeth Weeshuis gesticht. De poort heeft een gevelsteen met Latijnse tekst (vertaald): 'Der burg'ren kroost, te vroeg van ouderenzorg ontbloot, ontvangt Elisabeth hier koest'rend op haar schoot'. De wapens van Elisabeth van Culemborg en Antonis Van Lalaing staan erboven.

In het voormalige weeshuis (1560- 1952) bevindt zich nu de bibliotheek en het Elisabeth Weeshuis Museum. Achter het museum ligt een fraai aangelegde tuin en de meest authentieke stadsmuur van Nederland, die in 2003 gerestaureerd is. In de muur bevindt zich nog een deel van stadskasteeltje het 'Nije Huus', gebouwd na 1318.

Eerste straat linksaf: Vierheemskinderstraatje.

30 Vierheemskinderstraatje

Het straatje ontleent haar naam aan de herberg 'de Vierheemskinderen'. Op een gevelsteen van de herberg stonden het Ros Beyaert en zijn vier rijders afgebeeld. Het Vierheemskinderstraatje, dat de Markt met de Herenstraat verbindt, is één van de oudste straatjes van Culemborg en al op de plattegrond van Jacob van Deventer, uit 1560, te vinden.

Aan het einde van het straatje linksaf: de Markt, einde van de route.

CULEMBORG

